

Kui ma olin noor

Madis Järvi (1988)

Selleks laulupeoks on valminud uudisteos Madis Järvilt. Autori sõnutsi on tegemist positiivse ja helge meeleoluga orkestripalaga. Peamine on siin aktiivne ja ergas karakter. Loo pealkiri on tõukunud rahvaviisist „Meie elu“ / „Kui mina alles noor veel olin“, mille motiive on teoses kasutatud. Seega ongi siin oluline nooruslikkus ja hoogsus, ka pidulikkus, rõõmsus ja majesteetlikkus, samas on loos olemas ka pehmem ja lüürilisem pool ning huvitavad kõlavärvid ja motiivid.

Madis Järvi on kirjutanud kammermuusika kõrval ka rida teoseid sümfooniaorkestrile ja mitmeid neist on kandnud ette ka ERSO. Ta on vioolamängija Rahvusooperis Estonia ja juba 11-aastaselt alustas ta minu juures ka dirigeerimise õpinguid. Suured kõlad ja võimsus, motiivide kulgev ja kulmineeruv arendus, omamoodi värvid on Madis Järvi loomingus tähtsal kohal ja nii ka selles teoses.

Selles laulupeoloog on hästi oluline tempo ja temponumbrite järgimine ja isegi võib kohati veel rahulikumgi olla, kaotamata aga sisemist aktiivsust ja energiat. Mitmes kohas on oht kiirustada, eriti 8-ndiknootide puhul ja punktiga veerandnoodi osas (nt. taktid 23–24). Samuti on oluline osa karakteritel, dünaamil ja balanssidel, et olulised teemad ja motiivid esile tuleks ning et dünaamiline pool oleks musitseerivalt paindlik ja mitmekesine. Siin on mitmeid põnevaid dünaamilisi kontraste ja karakterite vastandusi, energiline pidulik pool *versus* lüüriline pehmem pool. Tähtsal kohal on ka pikemaid tasapisi kulminatsiooni kerivad liikumised, kus tuleb veenvalt dünaamiline tõus välja joonistada ja mitte liiga vara liiga valjuks minna, et kulminatsioon saaks eriti võimas ja toimiv.

Üldiselt peaks nooditekst olema noortele jõukohane ja teatud kiiremaid ja tehnilisemaid käike tuleks osavamaks ja täpsemaks harjutada ning pms. I viiulil on kõrgemas registris vaja pöörata tähelepanu puhtale intonatsioonile. Tegeleda tuleks ka štrihhide ja tooniga, et aktiivsed löigud oleks tõesti veenvalt särisevad ja lüürilised löigud pehmed. Vaskpillidel (eriti trompetitel) tuleks kõrgemas registris ja olulistel teemadel saavutada kaunis särav toon vältimaks juhuslikku tuhmi kõla. Lugu on oma selge struktuuri, teemade ja karakteritega just noortele sobiv ja pakub ka avastamisrõõmu detailide ja dünaamilise poolega töötamisel.

Tähtis osa on teoses ka löökpillidel, kus timpanid ja soolotrumm annavad tihti dünaamilises kasvamis, ksülofon särab motiivides ning suuremaid kulminatsioone ning värve toetavad tam-tam, taldrükud ja triangel.

Mõnel pool on kirjas ka nn. väiksed noodid, mida võib kasutada oma orkestriga lugu mängides, kui teil on puudulik koosseis ja nt oboe olulisemaid motive on kirjutatud flöödile jms. Laulupeo ettekandes väikseid noote mängima ei pea!

Alljärgnevalt täpsemalt teose interpretatsioonist ja millele harjutamisel tähelepanu pöörata, et mida esile tuua jne:

Lugu algab timpanite pauguga ja siis jääb see vaikuses veidiks ajaks „müdisema“ ja seejärel on väike parafras R. Straussi sümfoonilise poemi „Nii kõneles Zarathustra“ sissejuhatusest, mis viib välja peateemasse ja selle motiivilistesse variatsioonidesse ning „Meie elu“ rahvaviisi fragmentidesse. Pigem võib alguse hoida vaiksemana ja tuua puupillide ja metsasarvedes motiivid esile (takt 9 flööt-oboe ja takt 10 metsasarved võtavad üle) ja hoides fooni (keelpillide rütmikas saade ja vaskpillide kulgev akordika) tagaplaanil ning oluline on välja tuua ka fooni järkjärguline kasvamine vaskpillidel.

Taktis 14 tuleb esile tuua I viiuli ja flöödi esitatav peateema, mis nüüd teistmoodi harmoniseeritud ja taustaks on II viiuli ja flöödi-klarneti motiivid ning metsasarvede oluline nagu lainetav (kasvav-kahanev) dünaamiline pool. See lõik viib välja takti 22, kus tuleb sisse läbi teose kulgev kõrvalteema ja selle 2 punkteeritud variatsiooni (pikemate ja lühemate vältustega, veerandnoodid, 8-ndiknoodid). Siin tuleb vältida kiirustamist ja peab hoidma väga aktiivset ja energilist karakterit vaskpillides lühikeste ja küllalt teravate nootides ja mõnevõrra laiemat horisontaalsemat, samas särisevat energiat viiulite ja flöötide liinis ning kindlasti esile tuua „Meie elu“ iga 4 takti tagant korduv fragment (taktis 25 oboe, ksülofon, II viiul, viola, 29 trompetid jne.). Jälgida selles lõigus ja mujal štrihhikat, et kus on punktidega noodid (*staccato*), kus rõhumärkidega (*marcato*) ja kus koos punkt ja kriips, ehk mängida veidi pikemalt ja *tenuto*-laadselt.

Alates taktist 30 algab vaheosa, kus on väga oluline hoida dünaamiliselt tagasi (*mf-mp*) ja mängida tuleks pehmemalt. Et see kõrvalteema oleks siin lüürilises ja laulvamas interpretatsioonis (viiulid, oboe, 4 takti hiljem madalad keelpillid ja tromboon-tuuba). Foonis on olulised sellised läbipaistvad kõlavärvid 16-ndike passaažides flöötidel-klarnetitel ja seejärel viiulites – siin mitte rabistada-kiirustada ning puupillides on olulised tipunoodid, viiulitel jälgida aga väga ühtlast ja sujuvat üle keelte mängu ja hoida seda nii vaikselt kui võimalik. Taas on oluline balanss 2 poole vahel (teema ja foon) ning selle lõigu lõpus on väga oluline dünaamiline efekt ehk *fp* koos *crescendo* ga (vaskpillid, madalad keelpillid). Ka järgnevas taktist 38 algavas osas on teema dünaamiline pool pigem vaiksem ja karakter pehmem-lüürilisem, samas saatefoonis tuleks hoida aktiivsust *staccato*-rütmikas (viola, tšello, siis ka fagott ja II viiul, kontrabass). Teema on siin dünaamiliselt väga varieeruv ja neid kasvamis-kahanemisi ja kontraste tuleks väga täpselt välja joonistada ja eriliselt veenvaks soovitan teha ekspressiivsed ja kaunid pianod I viiulil-oboel (alates taktist 38) ja samal ajal *mf* ja kirglikus tšellode-oboe teemas (alates takt 41).

Selle vaheosa lõpus liituvad vaskpillid annavad hoogu uue lõiguga sidumiseks ning taktis 49 algab *forte-subito mf/mp* järel tasapisi liikumine esimese suure kulminatsiooni suunas. Siin on taas aktiivse kõrvalteema 2 versiooni vastakuti tihedama rütmikaga fooniga, mida tuleks harjutada tehniliselt piisavalt osavaks, et see ei kiirustaks ega jookseks kokku ja 16-ndik noodid oleks kõik aktiivsed, kuigi dünaamikas on tihti *p* või *mf*. Kolmas liin on siin flöötide ja hiljem klarnetite ja ksülofoni selline lustiv käikude rida, kus taas on tähtsamad tipunoodid ja liikumine tipu suunas, ning muidugi ka „Meie elu“ rahvaviisi kelmikad motiivid. Taktist 57 jääb kõlama vaid foon ja seda hoida kindlasti algul täitsa vaikselt ja siis kasvatada. Esimesse kulminatsiooni minekul on kandev roll ka soolotrummil, mis 8 taktiga kerib *pianost fortresse*. Taktis 64 tuleks esile tuua ehk üle teistegi trompeti liikumine kulminatsioonilõiku.

Esimene kulminatsioon on pidulik, marsilik ja uhke, särava, rõõmsa ja veenva *fortissimoga*, kus kõrvalteema kõlab 3 oktaavis mitmetelt pillirühmadelt ja saateks 2 erinevat struktuuri: pms. 16-ndiknootidele tuginev aktiivne ja energiline pool ning metsasarvede-tromboonide-tuuba signatuurne osa, mis mõne takti veel kasvab ja siis 4. taktis kahaneb. Võimsust lisavad taldrikute ja suure trummi „hoobid“. Üllatuslikult jääb kulminatsioon justkui pooleli ja kestab vaid 4 takti, sh. on väga oluline osavalt 68. taktis välja tuua trompeti-flöödi käigu *crescendo*, kui osal on samal ajal selge *diminuendo* ja osal *sempre f* (tšello-contrabassid).

Selle kulminatsiooni katkestab taktis 69 algav uus teema, mis on pärit Madis Järvi ühest teisest loost „Helgus me südames“ ja oli ka „kandideerimas“ laulupeo kavva. Siin tulekski sellesse *Helguse-teemasse* anda õrnust ja pehmust, tundlikku *pianot*, faktuuri sellist läbipaistvust ja *legato*-liini, kuigi taustaks jäävad püsima eelneva osa tšello-bassi aktiivne rütmikas foon ja sekka trompetite signatuur. Meloodiline osa ka järkjärgult kasvab, intensiivsemalt alates 75. taktist kuni teose peakulminatsiooni eel lisanduvad *ritenuto*, veidi „ärakeerav“ harmoonia, väga aktiivsed rõhud (*marcato*) mängituna erilise kire, tunde ja emotsiooniga (*con affetto*) ja 3/4 taktis löikab läbi teiste tam-tami tremolo *fortissimosse* ja ka teiste löökpillide kulminatsioon.

Teose kulminatsioon (alates takt 79) on piisavalt rahuliku tempoga, teema on pidulik, kõlav, särav, jõuline ja massiivne, iga nooti venitav. Üldisest *fortissimost* peaksid läbi kostma tromboonide mõnuga muhedad *glissandod* ja trompetite signatuurid (sh. *fp* ja *crescendo* efekt). Taktist 83 peavad „konkureerivad“ teemad mõlemad üle teineteise kõlama (ehk trompetite ja II viiuli „Meie elu“ motiiv *versus* põhiteema I viiulilt-flöödilt-oboelt) ja seda toetav löökpillide tegevus (*crescendod* soolotrummil ja timpanitel, veenvad löögid taldrikutelt, suurel trummilt). Taktis 86 võib aeglustus olla küllalt suur, et *fp* efekt ja seejärel kasvamises jõuaks iga nooti välja tuua ning järelmängus saab kerida tempo taas peale (võib-olla ehk enamgi kui kirjas olev tempo 100) koos kõigi nooti märgitud dünaamiliste kontrastide ja rõhkudega, tõstes esile jälle tam-tami viimase „panuse“ taktis 89 ja timpanite 3 viimast takti. Viimast tremolot löökpillides võib hoida ka kauem.

Tegemist on noorusliku ja huvitavate meelolude ja meeldejäävate teemadega toreda teosega ja soovin kõigile pusimist detailide, karakterite ja dünaamikaga ja rõõmsat harjutamist!

Jüri-Ruut Kangur